

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Kraków/ Małopolska (Galicja)/ Austro-Węgry

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Muzeum Fizjograficzne Towarzystwa Naukowego Krakowskiego i Akademii Umiejętności
w Krakowie

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji
(biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Zbiory TNK i AU w Krakowie, muzeum publiczne

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Muzeum publiczne, zbiory TNK i AU. Okazy zoologiczne i botaniczne, do których
dołączono z czasem zbiór minerałów.

Daty działalności / zakres czasowy:

1865-

Dostępność

pełna

Typ instytucji w relacji wobec pamięci

mnemoniczny

Rodzaj pamięci

narodowa/ polska

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

zbiory zoologiczne, botaniczne i geologiczne

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
--	---------	---------

ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmin a/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	ul. Sebastiana 9 31-049 Kraków	1865 - Gabinet Zoologiczny UJ przy ulicy św. Anny w Krakowie 1870 - poddasze w budynku TNK przy ul. Sławkowskiej 17 w Krakowie. 1922 - nowe lokale w rozbudowanym budynku AU przy ul. Sławkowskiej 17. 1992 - “Stara Łaźnia”, ul. św. Sebastiana 9 w Krakowie
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	tel. 12 4225959 muzeum@muzeum.pan.krako w.pl	
GODZINY OTWARCIA	wt.-pt. 9.00-15.00 sob. 12.00-18.00 nd., pon. - nieczynne	
DYREKTORZY	kierownik: dr Katarzyna Kopeć	
ZARZĄDCA		
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadopt owany)	“Stara Łaźnia” w Krakowie	

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

1865 Muzeum Komisji Fizjograficznej TNK
1872 Muzeum Komisji Fizjograficznej AU w Krakowie
1945 Muzeum Przyrodnicze PAU
1992 Muzeum Przyrodnicze ISiEZ

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

patriotyczna chęć uratowania i zachowania dla przyszłych pokoleń naturalnego środowiska w którym naród kształtował swą przeszłość i teraźniejszość

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

ogólnopolski, obszar Królestwa Galicji i Lodomerii oraz w. Księstwa Krakowskiego

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Towarzystwo Naukowe Krakowskie/Akademia Umiejętności

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

1865 - **Maksymilian Siła-Nowicki** (1826-1890), inicjator powstania Sekcji Zoologicznej Komisji Fizjograficznej TNK w 1865. polski zoolog, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, badacz fauny i flory tatrzańskiej, pionier ochrony przyrody w Polsce, współtwórca Towarzystwa Tatrzańskiego.

1874 - **Stanisław Zaręczny**, pierwszy opiekun zbiorów, geolog i entomolog,

1880 - **Konstanty Jelski** etatowy kustosz Muzeum, polski zoolog, podróżnik i badacz Ameryki Południowej,

1896 - **Władysław Kulczyński**, kierownik Muzeum, światowego formatu arachnolog, autorytet w zakresie taksonomii i systematyki pajaków, ponadto wykładowca zoologii UJ i przez kilkadziesiąt lat redaktor wydawnictw KF AU.

1919 - **Jan Stach** (1877-1975)- dyrektor Muzeum, polski zoolog, apterolog, paleoteriolog, prof. UJ, muzealnik, nauczyciel, działacz sportowy, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

Edward Lubicz Niezabitowski (1875- 1946) Wcześniej zajął się badaniami fizjograficznymi i przepracował 10 lat w Muzeum Fizjograficznym Akademii Umiejętności pod kierunkiem Wierzejskiego i Kulczyńskiego.

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Uniwersytet Jagielloński

Kalendarium (historia instytucji)

1865 Muzeum Komisji Fizjograficznej TNK

1872 Muzeum Komisji Fizjograficznej AU w Krakowie

1945 Muzeum Przyrodnicze PAU

1952 – 1953 część zoologiczna Muzeum włączona do Instytutu Zoologicznego PAN w Warszawie jako jego oddział krakowski. Dwa pozostałe działy Muzeum zostały włączone do innych jednostek PAN

1960 samodzielna placówka w Zakładzie Zoologii Systematycznej PAN.

1989 samodzielna placówka w Instytucie Systematyki i Ewolucji Zwierząt

1815 powstało Towarzystwo Naukowe Krakowskie.

1858, na wniosek Stefana Kuczyńskiego, profesora UJ, Towarzystwo związane z tą uczelnią, zaczęło gromadzić obiekty przyrodnicze.

W 1865 roku polski przyrodnik, ornitolog, członek korespondent Towarzystwa, Kazimierz Wodzicki podarował zgromadzony zbiór ptaków polskich.

W tym samym roku TNK powstała Komisja Fizjograficzna, której celem miało być opracowanie opisu wszystkich ziem polskich w dziedzinie zoologii, zamierzano objąć wszystkie grupy zwierząt. W rezultacie, z powodów finansowych, badania objęły tereny „Królestwa Galicji i Lodomerii oraz w. Księstwa Krakowskiego”. W Komisji działali głównie pracownicy wyższych uczelni i nauczyciele gimnazjów, byli też duchowni, lekarze, urzędnicy, właściciele ziemscy, zamieszkujący zwłaszcza Galicję. Z inicjatywy Maksymiliana Siły-Nowickiego, jednego z prekursorów ruchu ochrony przyrody (w tym ochrony takich zwierząt, jak świstak czy kozica) utworzona została Sekcja Zoologiczna.

Aktywna działalność naukowa i badawcza powodowała wzrost napływu darów przyrodniczych, w związku z czym 7 grudnia 1865 roku podjęto decyzję o konieczności stworzenia Muzeum Fizjograficznego. Zbiory Komisji początkowo gromadzono w Gabinetie Zoologicznym UJ przy ulicy św. Anny w Krakowie. Kolekcja muzealna objęła okazy zoologiczne i botaniczne, do których dołączono z czasem zbiór minerałów.

W 1870 r. Muzeum otrzymało pierwszy lokal, który mieścił się na poddaszu budynku Towarzystwa przy ul. Sławkowskiej 17. Zakupiono szafę entomologiczną, niezbędny sprzęt i kilkaset słoików szklanych różnej wielkości do przechowywania zbiorów „mokrych”, a zwłaszcza ryb, płazów, gadów i pająków.

W 1872 TNK zostało przekształcone w Akademię Umiejętności. W 1874 r. w celu „...skatalogowania przedmiotów i utrzymania ich w dobrym stanie a także ułatwienia przynajmniej w pewnych godzinach [dostępu] do zbiorów”, postanowiono ustanowić funkcję kustosa. Pierwszym opiekunem zbiorów muzeum był geolog i entomolog Stanisław Zaręczny, od którego Komisja oczekiwała, że „...w ciągu roku 1874 zbiory te tak uporządkuje, że będą one mogły służyć do użytku członków Akademii i uczonej publiczności”. Rok później do prac pomocniczych, przy porządkowaniu zbiorów faunistycznych, zatrudniono 16-letniego gimnazjalistę Władysława Kulczyńskiego.

W 1880 etatowym kustoszem Muzeum został, polski zoolog, podróżnik i badacz Ameryki Południowej, Konstanty Jelski. Muzeum stało się nową, samodzielną jednostką Komisji, funkcjonującą na prawach sekcji. Porządkowaniem zbiorów wraz z kustoszem zajmowali się wolontariusze oraz dwaj stypendyści, delegowani do tego celu przez Akademię. Stypendyści otrzymywali zapomogę miesięczną i pracowali 10 godzin w tygodniu.

Muzeum stało się ostatecznie ważnym ośrodkiem badawczym i dokumentacyjnym w zakresie przyrody ojczystego kraju i zgrupowało cenne kolekcje zoologiczne, botaniczne i geologiczne. Muzeum udostępniono zwiedzającym w 1888 roku, a dwa lata później opublikowany został pierwszy przewodnik muzealny.

W 1894 osiągnięcia AU były prezentowane na Wystawie Krajowej we Lwowie. Na czterech mapach wykonanych przez ówczesnego sekretarza KF Władysława Kulczyńskiego

Po śmierci K. Jelskiego (1896) kierownikiem Muzeum został Kulczyński, dr honoris causa UJ, światowego formatu arachnolog, autorytet w zakresie taksonomii i systematyki pająków, ponadto wykładowca zoologii UJ i przez kilkadziesiąt lat redaktor wydawnictw KF AU.

Od roku 1897 na posiedzeniach Komisji poruszany był często temat utworzenia w Krakowie krajowego muzeum przyrodniczego. Gorącym jego zwolennikiem był entomolog Stefan Stobiecki, wg jego projektu muzeum miało być wzorowane na istniejących w Wiedniu, Pradze, Budapeszcie.

W latach 1910 – 1914 nastąpiła rozbudowa gmachu AU z nowymi pomieszczeniami Muzeum Fizjograficznego na najwyższej kondygnacji a w 1922 r., w nowych przestrzeniach, została ponownie otwarta wystawa przyrodnicza.

Po śmierci W. Kulczyńskiego (1919), w wyniku konkursu rozpisanego przez PAU (powstałą z przekształcenia AU), dyrektorem Muzeum Fizjograficznego zostaje Jan Stach - entomolog i paleontolog. W 1929 roku zbiory Muzeum wzbogaciły się o unikalny, liczący ok.30 tys. lat okaz nosorożca włochatego ze Staruni. W 1945 roku placówka przyjmuje nazwę Muzeum Przyrodnicze PAU i kierowane jest nadal przez J. Stacha. W latach 1952 – 1953 po utworzeniu Polskiej Akademii Nauk (i zawieszeniu działalności PAU) część

zoologiczna Muzeum zostaje włączona do Instytutu Zoologicznego PAN w Warszawie jako jego oddział krakowski. Dwa pozostałe działy Muzeum zostały włączone do innych jednostek PAN. W 1960 r. kierownikiem oddziału krakowskiego zostaje Kazimierz Kowalski, który doprowadza do wyłączenia oddziału krakowskiego z IZ w Warszawie, jako samodzielnej placówki pod nazwą Zakład Zoologii Systematycznej PAN.

W 1989 roku podniesiono rangę placówki nadając jej obecną nazwę Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt, który w 1992 zakupił i adaptował budynek dawnej „Łaźni Rzymskiej” przy ul. św. Sebastiana 9, z przeznaczeniem na ekspozycję, magazyny i pracownie obecnego Muzeum Przyrodniczego ISiEZ.

1992 Muzeum Przyrodnicze ISiEZ

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

Okazy zoologiczne i botaniczne oraz zbiór minerałów: zielniki, zbiór ptaków krajowych hrabiego Wodzickiego, bogate zbiory geologiczne i paleontologiczne wraz z materiałami do Atlasu Geologicznego Galicji, zbiór minerałów chilijskich z dwoma wielkimi meteorytami z pustyni Atakama, rudy miedzi oraz rodzimki złota, srebra i bizmutu (pierwiastek chemiczny, kruchy metal o srebrnym połysku z różowymi refleksami), подарowane przez Ignacego Domejkę, pozyskano również zbiór motyli Stanisława Klemensiewicza, a także zielniki oraz kolekcję entomologiczną i malakologiczną (dział zoologii zajmujący się badaniem mięczaków), jako dar Bolesława Kotuli. Zakupiono kolekcje zoologiczne i cenną bibliotekę przyrodniczą Antoniego Wagi i przejęto – w ramach wymiany – zbiory błonkówek razem z biblioteką po generale Oktawiuszu Radoszkowskim z Muzeum Przyrodniczego w Poznaniu.

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Strategia pozyskiwania zbiorów

darowizny, badania terenowe

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

Stanisław Pietruski.

entomolog Stefan Stobiecki

Antoni Waga-zbiory uzyskane po śmierci

Oktawiusz Radoszkowski - zbiory uzyskane po śmierci

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

1888 wystawa w budynku przy ul. Sławkowskiej

Wystawy czasowe

1894 - Wystawa Krajowa we Lwowie, Na czterech mapach wykonanych przez ówczesnego sekretarza KF Władysława Kulczyńskiego. zob. S. Smolka, *Objaśnienia tablic graficznych wystawionych na Wystawie Krajowej we Lwowie a przedstawiających działalność i rozwój Akademii od czasu jej założenia*, Akademia Umiejętności w Krakowie 1873-1893, Kraków 1894.

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

S. Stobiecki, *W sprawie krajowego Muzeum przyrodniczego*, Kraków 1910, s. 24-25

Z. Jabłoński, *Działalność biblioteczna, archiwalna i muzealna Polskiej Akademii Umiejętności*, [w:] *Polska Akademia Umiejętności 1872-1952, Nauki humanistyczne i społeczne, materiały sesji jubileuszowej*, Kraków, 3-4 V 1973, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974.

K. Kowalski, *Działalność Akademii Umiejętności w Krakowie w zakresie faunistyki i muzealnictwa zoologicznego*, [w:] *Polska Akademia Umiejętności 1872-1952. Nauki lekarskie, ścisłe, przyrodnicze i o ziemi, Materiały Sesji Jubileuszowej*, Kraków, 14. XII. 1972, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974.

J. Pawłowski, *Działania sekcji Zoologicznej w pierwszych dekadach istnienia Komisji Fizjograficznej*, [w:] *140 rocznica utworzenia Komisji Fizjograficznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego oraz Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności, referaty wygł. w czasie sesji naukowej w Krakowie w dn. 18 listopada 2005*, pod red. J.

Pawłowskiego, "Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności", T. V, Kraków 2008, ss. 187-214.

J. Pawłowski, *Szkic rozwoju zoologii na ziemiach polskich*, „Kosmos” 2006 (1), T. 55, s. 5-44.

J. Czechowska, „Widziana oczyma ówczesnych...” *Komisja Fizjograficzna TNK i AU w świetle materiałów z zasobu Archiwum Nauki PAN i PAU*, [w:] j. w., ss.15-36.

<http://www.isez.pan.krakow.pl/historia.html>

Zygmunt Fedorowicz, *Materiały do historii zoologii na Uniwersytecie Jagiellońskim(1777-1914)*, *Memorabilia Zoologica*, t. 9, Ossolineum, 1962

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

Archiwum PAU w Krakowie

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

Ciekawe cytaty

UWAGI:

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Małgorzata Wawrzak

Data sporządzenia karty:

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	

SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	